

АННОТАЦИЯ

**Пшенаева Эльмира Болатханқызының докторлық диссертациясына
Тақырыбы: «Қазақстан киноиндустриясының медиатрансформациясы:
веб-сериалдардың әлеуметтік-мәдени реттеудегі рөлі» Білім беру
бағдарламасы: 8D02184 – Кино және ТВ режиссурасы**

Зерттеу тақырыбының өзектілігі

Тарихи-мәдени репрезентация контексінде веб-сериалдар медиажадтың маңызды құралына айналып, ұжымдық тарихи тәжірибені де, қазіргі әлеуметтік-мәдени қайшылықтарды да бейнелейді. Әлемдік стримингтік платформаларды талдау веб-сериалдардың тек инновациялар алаңы ғана емес, сонымен қатар мәдени сәйкестікті құрастыру механизмі екенін көрсетеді. Бұл үрдісті түсіну Қазақстан веб-сериалдарының ұлттық репрезентациядағы әлеуетін бағалауға мүмкіндік береді.

Медиамадени жаһандану феномені ерекше назарға лайық. Оның жарқын мысалы – корей толқыны «Халлю». Корей веб-сериалдары елдің мәдени брендіне сүйене отырып, ұлттық нарративтерді жаһандық деңгейде тарата алатын әмбебап медиапродуктқа айналды. Бұл феномен Қазақстан киноиндустриясындағы бейімделу процестерін талдаудың әдіснамалық негізін құрайды және жергілікті контентті жаһандық медианарықтарға енгізу мүмкіндіктерін көрсетеді.

Қазақстандық веб-сериалдар 2020-жылдардың басынан бастап маргиналды интернет-контенттен әлеуметтік маңызы бар көркем формаға өтті. Бүгінде олар қоғамдағы мәдени дискурсты бейнелейді: әлеуметтік жіктелу, урбанистік трансформациялар, сәйкестік пен құндылық бағдарлары. Веб-сериалдар жастар аудиториясы арасында мінез-құлық үлгілерін, нормаларды және қазіргі шындықты қабылдау тәсілдерін қалыптастыра отырып, әлеуметтік-мәдени реттеуге белсенді қатысады.

Маңызды аспектілердің бірі – әлеуметтік ұстанымдар мен даму перспективаларын зерттеу. Себебі Қазақстандағы веб-сериалдар біртіндеп медиарефлексия алаңына айналуға – олар қоғамдық пікірге ықпал етіп, әлеуметтік маңызы бар тақырыптар бойынша пікірталастарды ынталандырады және аудиторияның мәдени қатысу деңгейін арттырады.

Креативті экономиканың дамуы – қазіргі қоғамды жаңғыртудың негізгі бағыттарының бірі. «Біз бекерден-бекер Қазақстан мәдени толқыны туралы айтып отырған жоқпыз, ол аймақтық және жаһандық деңгейде қарқын алып келеді. Ұлтымыздың орасан зор шығармашылық әлеуеті кино, музыка, әдебиетте, сондай-ақ өнердің мүлде жаңа бағыттарында көрініс табуға. Креативті индустрия елдің экономикалық прогресінің маңызды нүктелерінің біріне айналатынына сенімдімін», – деді ҚР Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев Ұлттық құрылтайдың үшінші отырысында [1]. Халықаралық зерттеулерге сәйкес, интеллектуалды өнімге, инновацияларға

және мәдени өндірістерге негізделген салалар экономикалық өсудің, жаңа жұмыс орындарының қалыптасуының және ұлттық имиджді нығайтудың драйверіне айналуға. Осындай жағдайда медиаиндустрия, атап айтқанда веб-контент мәдени өндіріс экономикасында орталық орын алады.

Киноиндустриядағы медиатрансформация дәстүрлі кинопрокат формаларынан цифрлық монетизация модельдеріне көшуімен тікелей байланысты: жазылымдық сервистер, контент-платформалар, брендтік интеграциялар, жарнамалық модельдер және жаһандық дистрибуция. Веб-сериалдар креативтілікке, интеллектуалды меншікке және мәдени кодтарға негізделген жоғары қосымша құн жасайтын инновациялық медиапродукт ретінде көрінеді.

Әлемдік тәжірибе контекстінде веб-сериалдар ұлттық креативтілікті экспорттаудың элементіне айналуға. Оңтүстіккореялық «Халлю» феноменінің табысы жергілікті контенттің кең көлемде таралу мүмкіндігін, мәдени бейнелердің экономикалық капиталға айналуын дәлелдейді. Бұл мысал тарихи-мәдени репрезентацияның медиапродуктқа енгізілгенде мемлекеттің халықаралық ықпалын жұмсақ күш (soft power) арқылы күшейте алатынын көрсетеді.

Қазақстандық веб-индустрия сегменті қарқынды өсу кезеңінде тұр, ол теориялық талдауды және институционалдық қолдауды қажет етеді. Тәуелсіз студиялар мен ірі медиахолдингтер шығаратын веб-сериалдардың пайда болуы ұлттық кинопроизводствоның креативті экономика логикасына көшкенін көрсетеді.

Сонымен қатар веб-сериалдар қоғамдағы құндылықтық трансформацияларды реттеу және бейнелеу сияқты маңызды әлеуметтік-мәдени функцияларды атқарады, мәдени сәйкестіктің қалыптасуына ықпал етеді. Бұл креативті экономиканың мәдениетті ұлттық дамудың ресурсы ретінде қарастыру идеясына сәйкес келеді.

Зерттеу объектісі – қазіргі киноиндустриядағы медиатрансформация үдерістері, олар экран мәдениетінің жаңа компоненті ретінде веб-сериал форматының дамуы мен институционалдануында көрініс табады.

Зерттеу пәні – қазақстандық веб-сериалдардағы шынайылықты репрезентациялаудың социомәдени және көркем-коммуникативтік механизмдері.

Зерттеу мақсаты – веб-сериалдарды социомәдени реттеу құралы ретінде талдау арқылы қазақстандық киноиндустриядағы медиатрансформация ерекшеліктерін анықтау, тарихи-мәдени репрезентация механизмдерін, жаһандану ықпалдарын және ұлттық бейімделу медиапрактикаларын қазіргі Қазақстанның креативті индустриясы контекстінде ашып көрсету.

Зерттеу міндеттері:

1. Веб-сериал ұғымын әлемдік медиапрактикадағы тарихи-мәдени репрезентация формасы ретінде теориялық тұрғыдан талдау, веб-сериалдардың әлемдік аудиовизуалды мәдениеттегі эволюция кезеңдерін анықтау, олардың дербес медиаформат ретіндегі ерекшелігін

- белгілеу, медиаконтенттің конвергенциясы мен диверсификациясы үрдістерін өзектендіру.
2. Халлю феноменін жаһандық медиамәдени экспансия формасы ретінде сипаттау, оның негізгі элементтері мен талдау әдіснамалық негіздерін анықтау, «жұмсақ күш» пен мәдени дипломатия құралдары ретінде ұлттық медиасаясат және мәдени егемендікті нығайту үдерістері контекстінде қарастыру.
 3. Қазақстандық веб-сериалдардың социомәдени функцияларын әлеуметтік реттеу, мәдени өзін-өзі білдіру механизмі ретінде талдау, веб-сериалдар арқылы трансляцияланатын негізгі құндылық бағдарларын анықтау және олардың әлеуметтік идентичтікті қалыптастырудағы, мінез-құлықтың нормативтік үлгілерін орнықтырудағы рөлін айқындау.
 4. Қазақстанның креативті индустриясын дамытуға бағытталған мемлекеттік саясат контекстінде веб-сериалдардың қазіргі трендтері мен даму перспективаларын ашу, олардың ұлттық киноиндустрияның цифрлық жаңғыруындағы стратегиялық маңызын белгілеу.
 5. Т. Жүргенов атындағы ҚазҰӨА білім беру ортасының веб-сериалдардың дамуына институционалдық қолдау көрсету және білікті медиамамандар даярлау платформасы ретіндегі рөлін анықтау.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы:

1. Веб-сериал феномені тарихи-мәдени репрезентация және социомәдени реттеу функцияларын атқаратын ерекше медиаконтент формасы ретінде концептуализацияланады, ұлттық киноиндустрия трансформациясы аясында әлемдік тәжірибелер негізінде қарастырылады.
2. Қазақстандық веб-сериалдардағы ұлттық идентичтілікті цифрлық медиажүйеде репрезентациялау ерекшелігін айқындайтын мәдени дискурс үлгілері алғаш рет анықталды (жастар проблематикасы, урбанизация, әлеуметтік қақтығыстар және т.б.). Сонымен қатар, қазақстандық веб-сериалдар арқылы трансляцияланатын құндылық бағдарларының ғылыми негізделген типологиясы жасалды (отбасылық-дәстүрлі ұстанымдар, модернизациялық дискурс, әлеуметтік мобильділік, мәдени плюрализм).
3. Халлю және батыстық стримингтік тәжірибелерді қоса алғанда, халықаралық медиамодельдерді Қазақстанның жергілікті мәдени контекстіне бейімдеу кезеңдері мен механизмдері анықталды, веб-сериалдардың әлеуметтік шынайылықты символдық тұрғыдан құрастыру құралы ретіндегі рөлі ашылды, олардың жастардың идентификациялық стратегияларын қалыптастыруға және мәдени нормаларды трансформациялауға ықпалы көрсетілді.
4. Қазақстандық веб-сериал өндірісінің даму болжамдық моделі алғаш рет ұсынылды, ол қоғамның мәдени сұраныстарын, мемлекеттік стратегиялық басымдықтарды және цифрлық тұтыну динамикасын

ескереді. Сонымен қатар, саланың трансформациясының негізгі факторлары анықталды: креативті экономика, стримингтік монетизация, контенттің платформалануы және аудиториялық трендтер.

5. Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының білім беру ортасының веб-продакшн, медиаменеджмент және цифрлық сторителлинг салаларында жаңа құзыреттерді қалыптастырудағы институционалдық платформа ретіндегі әлеуеті қарастырылды.

Зерттеудің әдіснамалық негізі пәнаралық сипатқа ие және медиа, мәдениет пен қоғамның өзара әрекеттесуінің өзекті тәжірибелерін бейнелейді, бұл оның кинотану, мәдениеттану, медиакommunikациялар және әлеуметтік философия үшін маңыздылығын айқындайды.

Веб-сериалдарды талдау үшін келесі әдістердің жиынтығы орынды:

Салыстырмалы талдау: қазақстандық веб-сериалдарды шетелдік (мысалы, корей веб-драмалары) үлгілерімен салыстыру, жанрлық және эстетикалық модельдерді бейімдеу контекстінде (глокализация).

Контент-талдау: веб-сериалдардың тақырыптары, кейіпкерлері, көркемдік стратегиялары, әлеуметтік мәселелері.

Салыстырмалы-типологиялық әдіс: қазақстандық және шетелдік медиамодельдерді салыстыру, соның ішінде Халлю феноменін.

Социологиялық әдістер: аудиторияға сауалнама жүргізу, платформалардағы пайдаланушы мінез-құлқын талдау.

Кейс-әдіс: жекелеген веб-сериалдарды индустриялық маңызды мысалдар ретінде қарастыру.

Болжамдық модельдеу: индустрияның даму перспективаларын анықтау.

Зерттеудің дереккөздік базасы қазақстандық киноиндустриядағы медиатрансформация динамикасын және веб-сериалдық контенттің ерекшелігін бейнелейтін әртүрлі материалдардан тұрады. Диссертация аясында келесі дереккөздер ерекшеленеді: қазақстандық және шетелдік веб-сериалдар (тікелей контент-талдау нысандары), нормативтік-құқықтық құжаттар, цифрлық медиа материалдары, стримингтік платформалар мен кәсіби ресурстар, социологиялық және эмпирикалық деректер (Қосымша №1). Осылайша, зерттеудің дереккөздік базасы пәнаралық және кешенді сипатқа ие, бұл ғылыми талдаудың сенімділігін, толықтығын және жүйелілігін қамтамасыз ететін кеңейтілген дереккөздер алуан түрлілігін көрсетеді.

Зерттелу

дәрежесі.

Веб-сериалдар феноменін посттелевизиялық контент формасы ретінде зерттеу XX ғасырдың соңы – XXI ғасырдың басындағы америкалық медиатеориядан бастау алады, ол кезде медианың цифрлануы және интернеттің дамуы экрандық баяндаудың жаңа формаларының пайда болуына алып келді. Веб-сериалдарды талдаудың негізгі концептуалдық негіздері XXI ғасырдың жетекші медиатеоретигі, бұқаралық мәдениет, жаңа технологиялар және заманауи феномендер маманы Генри Дженкинстің конвергентті мәдениет пен трансмедиялық сторителлинг туралы идеялары болды (Henry Jenkins *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, 2006). Бұл қазіргі

мәдени құбылыстардың негізін қалаған басты еңбек: франшизалар, фанаттық шығармашылық, көрермен қауымдастықтарының күші мен маңызы және т.б. [2], мұнда интернет-платформалар көрерменнің қатысу кеңістігі және әртүрлі медиаформаттардың интеграциясы ретінде қарастырылады.

Квинсленд технологиялық университетінің профессоры, медиаэкономика және медиамәдениет саласының маманы Аманда Лотц «интернет-дистрибуцияны» теледидар эволюциясының жаңа фазасы ретінде жүйелеп, веб-сериалдарды кино, ТВ және интерактивті контент арасындағы гибридті медиапродукт ретінде түсінуге әдіснамалық негіз қалады [3].

Маңызды үлесті Джон Колдуэлл да қосты, ол посттелевизиялық өндіріс формаларын және онлайн-контент экономикасын зерттеді [4]. Еуропалық әдіснамада Джанет МакКейб пен Ким Акастың сериализацияның социомәдени стратегиялары мен «Quality TV» феноменіне арналған еңбектері [5], сондай-ақ Жан-Пьер Эскенази мен Франсуа Жосттың француз және неміс веб-сериалдарын әлеуметтік репрезентацияның медиамәдени кеңістігі ретінде қарастырған зерттеулері [6, 7] ерекше мәнге ие.

Осылайша, батыс зерттеу мектебі веб-сериалдарды медиаконвергенция, креативті индустриализация және аудиовизуалды контент өндірісінің демократиялануы нәтижесі ретінде қарастыратын теориялық-әдіснамалық базаны қалыптастырды.

XXI ғасырдың екінші онжылдығында веб-сериалдарды зерттеудегі теориялық белсенділік орталығы Азияға, ең алдымен Оңтүстік Корея, Қытай және Жапонияға ауысты, мұнда цифрлық медиапрактика медиамәдени жаһандану феноменімен және корей толқынының (Hallyu) экспансиясымен тығыз байланысты.

Юна Ким (Youna Kim), Дубо Шим (Doobo Shim) және Дал Ён Джин веб-драманы мәдени дипломатия құралы, ұлттық идентичтілікті репрезентациялау және цифрлық миф тасымалдаушысы ретінде қарастырып, мәдениеттанулық және коммуникациялық тәсіл ұсынды [8].

Хьерим Джо, Пак Чан Суп [9], Чо Хэ-Жоанг [10] еңбектері корей веб-сериалдарының халықаралық стримингтік платформаларға (YouTube, Naver TV, Viki, Netflix) бағытталған жаңа трансұлттық нарратив моделін қалыптастыру зертханасына айналғанын көрсетті.

«Халлю» феноменіне және оның әлемдік мәдениетке ықпалына арналған зерттеулер өте көп. Олардың ішінде тарихи аспектілер мен қалыптасу алғышарттарына арналған еңбектер [11, 12] ерекше орын алады. Көптеген зерттеушілер «Корей толқынын» Оңтүстік Кореяның ұлттық брендин дамыту және тарату үшін қолданылатын жұмсақ күш саясаты ретінде қарастырады [13-15].

Президент Пак Чон Хи тұсындағы оңтүстіккорейлік қоғамды модернизациялау үдерістеріне арналған Старшинов А.С. еңбегі бұл мәдени феноменнің пайда болуына шешуші ықпал еткенін көрсетеді [16].

Қытай медиаөнерінде ұқсас үдерістер Кин М. [17], Чжан С. [18] еңбектерінде талданады, мұнда веб-драма мемлекеттік мәдени ілгерілету және soft power стратегиясының бөлігі ретінде қарастырылады.

Осылайша, азиялық зерттеушілер веб-сериалдарды мәдени жаһандану мен ұлттық идентичтіліктің факторы ретінде қарастыруға мүмкіндік беретін медиаэкономика, мәдениеттану және саясаттануды біріктіретін пәнаралық әдіснаманы ұсынды [19-21].

Қазақстанда веб-сериалдарды зерттеу қалыптасу кезеңінде тұр және әзірге батыс пен шығыс мектептері сияқты кеңейтілген теориялық дәстүрге ие емес. Дегенмен соңғы жылдары креативті индустрияның дамуы және киноөнердің цифрлық трансформациясы контекстінде веб-контент феноменіне қызығушылық артып келеді [22-24].

Алғашқы аналитикалық тәсілдер қазақстандық авторлардың еңбектерінде көрініс табады, онда ұлттық мәдениеттің цифрлануы және жаңа медиақоршаған ортаның қалыптасу үдерістері қарастырылады [25, 26].

Кейбір еңбектерде «веб-сериал» терминіне анықтама беріліп, оның цифрлық ортада танымал болуына ықпал ететін факторлар айқындалады, жастардың мәдени тәжірибелері мен қоғамдық санасына әсер ету аспектілері қарастырылады. Жекелеген авторлар веб-сериалдарды бұқаралық мәдениеттің элементі ретінде түсіндіріп, олардың танымдық және тәрбиелік әлеуетін, сондай-ақ стереотиптерді тарату, девиантты мінез-құлықты нормализациялау және зиянды ұстанымдарды насихаттау түрінде көрінетін теріс әсерлерін талдайды [27].

Карев И. өз мақаласында веб-сериалдардың қалыптасу мәселесін зерттеп, бұл формат медиатүтынудың трансформациясына жауап ретінде пайда болғанын анықтады: белсенді цифрлық аудиторияның рөлі артып, оған қысқа уақыт аралығында (көлік, үзілістер) қарауға ыңғайлы, жылдам, жеңіл және өзекті видеоконтент қажет болды.

Анара Жунусова өз мақаласында онлайн-кинотеатр *Unico*-ның іске қосылуын ариялап, оны қазақстандық медиа-ландшафт эволюциясындағы сигналды сәт ретінде қарастыруға болады: бұл киноиндустрияны жергілікті бағдарға, жаһандық амбицияларға және жаңа контент парадигмасына негізделген цифрлық платформалар арқылы қайта құруға жол ашады. Зерттеліп отырған мәселе үшін бұл веб-сериалдарды медиатрансформацияның негізгі түйіні ретінде қарастыруға мүмкіндік береді – олар тек бейнелеп қана қоймай, ойын ережелерін өзгертуді де жеңілдетеді: форматтарды, тілдерді, аудиторияны, индустриялық құрылымдарды және мәдениетті реттеу тәсілдерін.

Осылайша, цифрлық стримингтік платформалар медиатрансформацияның инфрақұрылымына айналады, ал олардың іске қосылуы ұлттық киноэкосжүйелік серпіліске мүмкіндік береді, бұл зерттеу тақырыбымен тікелей байланысты [31].

Байжанова Галия «YouTube-тегі ең көзге түскен үш қазақстандық сериал» атты мақаласында қазақстандық медиакеңістік YouTube платформасын сериалдарды тарату үшін барған сайын маңызды арна ретінде пайдаланатынын көрсетеді. Бұл екі негізгі үдерісті айғақтайды: біріншіден, дәстүрлі теледидардан цифрлық форматтарға ауысу, екіншіден, жастарға бағытталған және веб-бағдарланған контенттің ұлттық киноиндустриядағы рөлінің күшеюі. Ғылыми тұрғыдан алғанда, бұл Қазақстандағы веб-

сериалдардың социомәдени реттеу мен медиатрансформацияның маңызды құралына айналғанын дәлелдейді: олар жастар мәдениетінің тілдік, құндылықтық және медиялық үдерістерін бейнелеп қана қоймай, сонымен қатар олардың құрылуына белсенді қатысады.

Сонымен қатар, цифрлық формат көпплатформалық қолжетімділікті күшейтеді, аудиторияның географиялық ауқымын кеңейтеді және кіру кедергілерін төмендетеді – бұл өз кезегінде жаңа медиамәдениеттің қалыптасуына алғышарттар жасайды, онда қазақстандық сериалдар тек ел ішінде ғана емес, аймақтық немесе жаһандық интернет-кеңістікте де бәсекеге түсе алады.

Осылайша, байқалып отырған үрдіс қазақстандық кино және сериал өнімдерінің дамуындағы бетбұрыс сәтті көрсетеді – сызықтық теледидардан икемді, цифрлық, интерактивті форматқа көшу, бұл диссертация тақырыбы – киноиндустриядағы медиатрансформация және веб-сериалдардың социомәдени реттеудегі рөлі үшін маңызды импликацияларға ие [32].

Автор Байжанова Галия келесі «Қазақстанда веб-сериалдар өндірісі қанша тұрады» атты еңбегінде Қазақстандағы веб-сериал өндірісі нақты экономикалық және индустриялық шеңберге ие болғанын көрсетеді – бюджеттер микробюджеттерден бастап маусымына ондаған мың долларға дейін өзгеруі мүмкін, бұл форматты медиапроизводствоның маңызды компоненті ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Алайда экономикалық модель тұрақсыз күйінде қалып отыр, бұл форматтың жаппай орнығуын шектейді және оның социомәдени реттеу құралы ретіндегі әлеуетіне әсер етеді. Демек, Қазақстандағы веб-сериалдар институционалдық (және қаржылық) қалыптасу кезеңінде тұр, сондықтан олардың зерттелуі тек шығармашылық және мәдени аспектілерді ғана емес, сонымен қатар бюджеттік, өндірістік және монетизациялық параметрлерді де ескеруі тиіс [33].

Кунафин Д. «Веб-сериалдарды қалай монетизациялауға болады» атты зерттеуінде [34] веб-сериал тек эстетикалық немесе эксперименттік формат қана емес – ол экономикалық өміршендікті талап етеді деп атап өтеді. Қазақстандық медиакеңістікте, дәстүрлі теледидар мен кинопроизводство индустриясы ресурстық және институционалдық шектеулерге тап болған жағдайда, монетизация модельдерін түсіну медиатрансформацияның негізгі компонентіне айналады. Цифрлық арналарды және веб-сериалдарды пайдалану жаңа медиаоқыту, мәдени өзін-өзі рефлексиялау және коммуникация формаларын жасауға мүмкіндік береді. Егер веб-сериал аудиторияға монетизация арқылы жетсе, ол эпизодтық құбылыс емес, тұрақты медиажелінің бөлігіне айналады. Бұл оның социомәдени реттеу құралы ретіндегі рөлін күшейтеді. Автор инновациялық форматтар мен баламалы дистрибуция/монетизация модельдері дәстүрлі жанрлар мен индустрияларды қайта ойластыруға мүмкіндік беретінін атап өтеді. Қазақстандық контексте бұл веб-сериалдардың тілдік көптірлілік, полилингвалды тәжірибелер және мәдени кодтар үшін жаңа өрнек пен монетизация алаңына айнала алатынын білдіреді. Бірақ, сонымен қатар, цифрлық платформалардың қолжетімділігіне қарамастан, қаралымдар арқылы монетизация шектеулі. Бұл Қазақстанда

(және посткеңестік кеңістікте) міндет – тек контент жасау емес, экожүйе құру (құқық иелері, алаңдар, жарнама берушілер, демеушілер). Бұл социомәдени реттеу тақырыбымен үйлеседі: медиаконтент әлеуметтік-экономикалық және институционалдық құрылымға енгізілуі тиіс.

Бірқатар жарияланымдар тәуелсіз кинематографияда компьютерлік және медиатеchnологияларды қолдану тәжірибесін талдауға арналған, соның ішінде «партизандық кино» аясында. Бұл еңбектер табысты төмен бюджетті жобалардың тәжірибесін қорытуға және құрылымдауға, цифрлық кинопроизводство саласындағы отандық және әлемдік үдерістер арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтарды анықтауға бағытталған [35].

Авторлар ревизионистік және рационалды әдістерге сүйене отырып, цифрлық технологиялардың қолжетімділік дәрежесін және олардың авторлық жобаларды жүзеге асырудағы рөлін бағалайды, киноөнердің теориялық тәсілдерін қазіргі кинопроизводство тәжірибесімен байланыстырады.

Зерттеу барысында автор Шовкович Елена Геннадьевнаның «Посткеңестік кеңістіктегі полилингвалды білім берудің социолингвистикалық аспектілері (Қазақстан Республикасы мысалында)» атты диссертациясын қарастырды, онда бұл аспектілердің мәдени идентичтілікті қалыптастыру, медиадискурс және ұлттық медиакеңістіктегі коммуникациялық стратегиялар үдерістерімен қаншалықты байланысты екені ашылады. Сонымен қатар, диссертация авторы «Сыныптас» веб-сериалы мысалында кодтарды ауыстыру және араластыру контексттерін зерттеп, веб-сериалдар үшін полилингвизм ұлттық көпмәдениеттілікті репрезентациялау құралы және жаһандық медиатрендтерге бейімделген жаңа мәдени идентичтіліктің көрінісі екенін көрсетеді [36].

Е. Сальникова «Компьютердің экранішілік мизансценасының предысториясына» атты мақаласында веб-сериалдың экран өнерінің жаңа форматы ретінде құрылымдық-семиотикалық және медиамәдени ерекшелігін ашады. Ол дәстүрлі сахналық өнерлердің (театр, эстрада, стендап) және цифрлық медианың тоғысында қалыптасады. Ғылыми тұрғыдан алғанда, веб-сериалдардың анықталған ерекшеліктері оларды экрандық кеңістіктің медиатрансформация формасы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді, мұнда театрлық, кинематографиялық және цифрлық-интерактивті кодтардың гибридизациясы жүреді. Автор әрі қарай веб-сериалды театрлық перформативтілікті, кинематографиялық визуалдылықты және цифрлық интерактивтілікті біріктіретін синтетикалық медиапрактика ретінде сипаттайды. Кадрдың жабық кеңістігі, экрандарды мизансценаның бөлігі ретінде пайдалану және трансмедиялық стратегияларды енгізу экран өнерлерінің медиатрансформациясын көрсетеді, мұнда театр, кино және интернет-коммуникация арасындағы шекаралар жойылады [37].

Сонымен бірге, отандық ғылымда әзірге өнер, бұқаралық мәдениет және креативті индустрия тоғысында жұмыс істейтін дербес медиапродукт ретінде веб-сериалдарды жүйелі зерттеу жоқ.

Осылайша, тақырыптың зерттелу дәрежесі шетелдік тәжірибенің жоғары деңгейде әзірленуімен және Қазақстандағы бұл феноменді теориялық

тұрғыдан түсінудің бастапқы фазасымен сипатталады, бұл веб-сериалдарды ұлттық киноиндустрияның медиатрансформациясы формасы ретінде кешенді талдаудың өзектілігін айқындайды [35].

Соңғы жылдары Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясында қазіргі қазақстандық кинодағы цифрлық үрдістерді зерттеуге бағытталған ғылыми-зерттеу жұмыстары жүргізілуде. Бұл және басқа зерттеулер авторлық және студенттік медиапродуктілерді жасау және ілгерілету тәжірибесін қамтиды, цифрлық контенттің социомәдени рөлін, кадрларды кәсіби даярлау мәселелерін және білім мен креативті индустрияның өзара байланысын талдайды [38, 39].

Жеке назар Қазақстанда жасалған нақты веб-сериалдарды талдауға аударылады, онда әлеуметтік мәселелер, жастар мәдениеті, идентичтілік және тіл мәселелері көрініс табады (олар екінші тарауда егжей-тегжейлі талданған) [32, 33].

Қазіргі қазақстандық ғылыми дискурс веб-сериалдар бойынша креативті индустрияны дамытуға бағытталған мемлекеттік саясатпен ұштасып дамуда [40], бұл зерттеулерге мәдени модернизация және цифрлық экономика контекстінде практикалық маңыз береді.

Осылайша, веб-сериалдар тақырыбының ғылыми әзірлену дәрежесі асимметриялық құрылыммен сипатталады: батыс зерттеулерінде медиатеориялық және экономикалық-индустриялық талдау басым; азиялық (корей және қытай) дәстүрде – мәдениеттанулық және трансұлттық тәсіл; қазақстандық ғылымда веб-сериалдарды креативті индустрия мен цифрлық мәдени саясаттың бөлігі ретінде түсінудің бастапқы кезеңі қалыптасуда.

Мәселе ұлттық медиамәдениет, социомәдени реттеу және цифрлық киноөнерге кадрларды даярлау үшін білім беру стратегиялары тұрғысынан әрі қарай жүйелі түсінуді талап етеді, бұл осы зерттеудің өзектілігін айқындайды.

Қорғауға шығарылатын тұжырымдар:

1. Веб-сериалдар киноиндустрияның жаһандық цифрлануы жағдайында тарихи-мәдени және әлеуметтік мәндерді трансляциялауды қамтамасыз ететін медиарепрезентацияның инновациялық формасы болып табылады. Олардың сұранысы медиатұтыну модельдерінің өзгеруімен және мәдени өндірістің жаңа орталықтары ретінде стримингтік платформалардың ықпалының кеңеюімен байланысты. Веб-сериалдардағы тарихи репрезентацияның әлемдік тәжірибесі өткенді қайта түсіндіру жүретін әмбебап мәдени нарративтерді қалыптастырады.
2. Корей медиамәдениеті феномені (Халлю) жергілікті идентичтілікті және эмоционалды контентті экспорттауға негізделген креативті экономиканың тұрақты жаһандық форматын көрсетеді. Корей веб-драмаларының табысы Қазақстандағы медиаплатформалар мен сериальдық өндірісті дамытуға Халлю модельдерін әдіснамалық тұрғыдан интеграциялау қажеттілігін негіздейді.
3. Қазақстандық веб-сериалдар қоғамның өзекті құндылық бағдарларын бейнелейтін жаңа мәдени дискурсты қалыптастырады: әлеуметтік әділеттілікке сұраныс, урбанизациялық трансформациялар, мәдениеттер

диалоги және жастардың цифрлық субъектілігі. Бұл ретте жергілікті мәндер драматургияның жаһандық стандарттарына және визуалды ерекшеліктеріне бейімделеді. Веб-сериал идентичтілікті құрастыру, қоғамдық нормалар мен аудиторияның мінез-құлықтық ұстанымдары үдерістеріне әсер ететін социомәдени реттеу құралына айналады. Қылмыстық сюжеттер, әлеуметтік қақтығыстар, жастар тәжірибелері сияқты тақырыптық фокустар арқылы жаңа әлеуметтік өзара әрекеттесу модельдері қалыптасады.

4. Қазақстандағы веб-сериалдық өндірістің дамуы елдің креативті экономикасының бөлігі болып табылады, ол цифрлық индустриялардың қалыптасуына, медиарыноктың кеңеюіне, кинопроизводствоның кәсіби диверсификациясына және ұлттық мәдени өнімге халықаралық назар аударуға ықпал етеді.
5. Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының білім беру ортасы веб-продакшн, медиаменеджмент және цифрлық сторителлинг салаларында жаңа кәсіби құзыреттерді қалыптастыру мен дамыту үшін тиімді институционалдық платформа болып табылады. Бағдарланған пәндер мен пәнаралық медиапрактикаларды интеграциялау цифрлық медиақоршаған орта жағдайында инновациялық веб-контент форматтарын жасауға және өнімді қызметке қабілетті мамандарды даярлауды қамтамасыз етеді.

Зерттеудің теориялық маңызы экрандық өнер теориясы мен медиамәдениеттануды дамытуға үлес қосады, веб-сериал, медиатрансформация, цифрлық киноэкожүйе, социомәдени реттеу терминдерімен байланысты ұғымдық-категориялық аппаратты нақтылайды. Зерттеу цифрлық нарративті, веб-драматургияны және қысқа формалардың эстетикасын әрі қарай ғылыми талдау үшін әдіснамалық негіздер қалыптастырады, бұл қазіргі аудиовизуалды өнер теориясын кеңейтуге ықпал етеді.

Осылайша, жұмыстың теориялық маңызы киноөнердің цифрлық трансформациясы туралы ғылыми дискурсты дамытуда, сондай-ақ веб-сериалды дербес мәдени феномен және социомәдени реттеу құралы ретінде негіздеуде жатыр.

Зерттеудің практикалық маңызы оның Қазақстандағы кинопроизводство, білім беру, мәдени саясат және креативті индустрия салаларындағы қолданбалы әлеуетімен айқындалады. Зерттеу нәтижелері Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының, сондай-ақ басқа мәдениет және өнер жоғары оқу орындарының білім беру бағдарламаларында пайдаланылуы мүмкін – «Медиамәдениет және цифрлық киноөнер», «Веб-продакшн», «Креативті индустриялар және экрандық шығармашылық», «Медиаөнер және коммуникация» пәндері бойынша курстарды әзірлеуде. Ұсынылған теориялық тұжырымдар мен аналитикалық модельдер ұлттық бағдарламалар аясында жүзеге асырылатын веб-жобаларды сараптамалық бағалау және мемлекеттік қолдау үшін негіз бола алады.

Зерттеу кинопроизводчушылар мен медиаменеджерлер үшін құнды, өйткені ол контентті цифрлық платформаларға бейімдеудің тиімді стратегияларын ашады және аудиторияның социомәдени кұтулері туралы түсінік қалыптастырады. Практикалық маңыз авторлық және білім беру веб-сериалдарын жасау кезінде әзірленген әдістемелік принциптерді қолдану мүмкіндігінде де көрінеді, олар ұлттық мәдени контентті дамытуға және қазақстандық идентичтілікті жаһандық медиакеністікте ілгерілетуге бағытталған.

Зерттеу материалдары Қазақстан Республикасының Мәдениет және ақпарат министрлігінің аналитикалық және жобалық қызметінде пайдаланылуы мүмкін, атап айтқанда – креативті индустрия, цифрлық өнер және мемлекеттік мәдени коммуникация саласындағы тұжырымдамалар мен стратегияларды қалыптастыруда. Жұмыс ұлттық медиатеория мен экрандық өнерді дамытуға, сондай-ақ Қазақстанды өзінің веб-контент сегментін және креативті киноиндустриясын дамыту арқылы қазіргі әлемдік медиакеністікке интеграциялауға ықпал етеді.

Жұмыстың апробациясы және нәтижелерді енгізу
Докторлық диссертацияның негізгі ережелері КОКСНВО МНВОРК ұсынған журналдарда жарияланған бес мақалада, сондай-ақ Scopus базасында (Q1, Q2) жарық көрген екі еңбекте көрініс тапқан. Докторлық диссертация 2025 жылғы 16 қазанда Темірбек Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясының «Кино және ТВ» кафедрасының кеңейтілген отырысында талқыланып, қорғауға ұсынылды.

Авторлық құқықпен қорғалатын объектілерге құқықтар жөніндегі Мемлекеттік тізілімге енгізілген мәліметтер туралы № 57131 куәлік 2025 жылғы 23 сәуірде берілген: «Қазақстан Республикасындағы веб-сериалдардың әлеуметтік-мәдени қабылдануы ("Корей толқыны" мысалында) үрдістері мен перспективалары» (Қосымша №2).

Диссертациялық зерттеудің құрылымы Кіріспеден, екі тараудан, Қорытындыдан және Пайдаланылған дереккөздер тізімінен тұрады.